

Бранислав Глигоријевић

КАКО ЈЕ НАСТАО ЗАКОН О ЗАШТИТИ ЈАВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ И ПОРЕТКА У ДРЖАВИ

Са јачањем утицаја КПЈ у масама током 1919. и 1920 (извојевање осмочасовног радног дана, осигурање радника, велики успеси на општинским и парламентарним изборима) код буржоазије све је више преовлађивало схватање да је најефикасније средство за очување њених угрожених позиција управо то да се изнимним мерама потпуно онемогући КПЈ и разбије раднички покрет. У основи те намере леже покушаји, чињени још у првој половини 1920. године, да се донесе један ванредан закон против КПЈ. Та је замисао реализована, међутим, тек 1921, доношењем Закона о заштити јавне безбедности и поретка у држави.

О Закону о заштити државе до сада се код нас писало углавном у историјским прегледима радничког покрета и КПЈ и у политичко-публицистичким радовима. У тим написима није се ишло даље од констатација о значају овог закона за сламање југословенског радничког покрета и анализа последица његових примена по даљи рад КПЈ, Што је најважније, до сада се сматрало да је доношење ових мера углавном уследило као непосредна последица атентата на министра Драшковића од стране комунистички оријентисаних омладинаца 1921. године. Недостаје, према томе, један свестранији приказ и дубља анализа политичких акција режима, које су условиле и довеле до доношења Закона о заштити државе, као и анализа самог овог акта, у његовој намени и примени у пракси.

Ово саопштење представља резимирани и прилагођени текст једног већег рада који се припрема за штампу.

Доношење једне законске основе против радничког покрета први пут се помиње у мају 1920, у време када су вршене припреме за састав једне концентрационе владе. Генерални штрајк железничара у априлу 1920, као најснажнија акција радничког покрета, под вођством КПЈ, изазвао је концентрацију грађанских странака на власти у одбрани својих угрожених класних интереса. Та концентрација омогућена је, у првом реду, споразумом између две најјаче грађанске партије, Радикалне и Демократске странке, које су се до тада налазиле у међусобној оштрој борби. У званичним преговорима између представника обе

ју странака постигнута је сагласност, према којој ће нова влада имати задатак да, поред израде изборног закона и уставног нацрта, донесе већ у Привременом представништву и „закон о мерама за слободу рада у земљи“.

Концентрациона влада под председништвом М. Веснића образована је 17. маја од представника Радикалне и Демократске странке, Хрватске заједнице и Словенске људске странке. У својој декларацији, с којом је изашла пред Скупштину 26. маја, она је на видном месту истакла и програмски став о доношењу једне законске основе која ће послужити као оруђе за гушење сваког револуционарног покрета.

Изненађује журба с којом је влада израдила овај законски пројект (израда других законских предлога отезана је годинама), Комисија изабрана са задатком да изради законски пројект завршила је рад 30. јуна, а 2. јула текст пројекта закона достављен је влади. Веома опсежан (садржи градиво распоређено у 41 члан), „Пројект закона о реду и раду“ даје, у првом реду, овлашћење влади и њеним органима за гушење сваког покрета маса који би угрожавао прописани друштвени поредак. Најобимније су оне одредбе закона којима се суспендује право штрајка.

У тренутку када је Пројект закона о реду и раду требало да буде поднет на дефинитивно решење, у јулу исте године, дошло је до кризе владе, која је настала због несугласица чланова владине већине око пројекта изборног закона. После скоро једномесечне кризе, Веснићева влада је образована 18. августа у истом саставу, а с тим су настављени и напори око доношења једне законске основе против радничког покрета.

Поступак за доношење предвиђених мера сада је битно измењен. Док је раније спомињана законска основа која ће се донети у Парламенту, сада влада тражи од Парламента широка овлашћења да мимо њега сама доноси уредбе са законском снагом. У складу са владиним намерама, министар за Конститутанту и изједначење законодавства поднео је већ 14. септембра 1920, законски предлог којим би се влади дало овлашћење да може сама доносити уредбе са законском снагом.

Разуме се, у блок нових уредаба спадала је у првом реду пројектована Уредба о реду и раду, која би, уколико би Парламент усвојио овај закон о овлашћењима, постала закон.

Уредба о реду и раду није могла бити донета ни овим путем. За то постоје два основна разлога. Први је отпор који је пружила радничка класа под руководством КПЈ.

Вођство КПЈ и њени синдикални органи су од самог почетка пратили акцију власти на доношењу ванредних мера против радничког покрета, те су благовремено мобилисали пролетаријат за борбу. У време када је доношење Уредбе против радничког покрета било постављено као задатак друге Веснићеве владе, Радничка комора упутила је Министарству социјалне политике представку којом, пре свега, тражи тумачење споменутог

дела владине декларације. Истовремено, у главном партијском и синдикалном органу објављивани су прогласи пролетаријату да се припреми на отпор. У тренутку када је доношење владине Уредбе постало скоро сигурна ствар, партијско руководство упутило је радничкој класи ове апеле: „Пред пролетаријатом ће можда за који дан стајати нове и овога пута циновске борбе. По вољи самозванаца и ни од кога неизабраних власника ове земље, пролетаријат ће можда за који дан морати ући у борбу за одбрану своје egzистенције и egzистенције својих синдиката и Партије. (. . .) Ако дође, овај насртај ће значити покушај власника да угуше синдикални и партијски живот пролетаријата. У крајњој линији Уредба о реду и раду би онемогућила сваку синдикалну и сваку политичку акцију пролетаријата.“

У позиву Извршног одбора КПЈ, упућеном свим партијским организацијама, у првом реду се подвлачи потреба организационог јединства: „Никада јединство револуционарног пролетерског фронта није било потресеније него данас, кад се цео наш покрет налази пред опасношћу Уредбе о реду и раду, с једне, и изборима, с друге стране. Зато се позивају све организације да најенергичније сузбију покушаје прекршаја дисциплине и разбијања јединства, па ма у ком облику и ма с које стране они долазили.“

Значајна акција револуционарног пролетаријата била је за тим организовање зборова и манифестација на којима се протествовало против намераваних мера режима. На позив Централног радничког синдикалног већа у свим крајевима земље одржани су током септембра и октобра протестни зборови радника на којима су донете резолуције са протестима против доношења Уредбе о реду и раду. 18. октобра Извршни одбор Централног радничког синдикалног већа, као представника више хиљада радничких синдикалних организација у земљи, поднео је влади, преко Министарства социјалне политике, представку у којој је тачно назначио број одржаних радничких протестних зборова широм земље са садржајем донетих резолуција; уз то су приложени и спискови који садрже податке о кретању радничких надница. У представци се истиче генерална оцена да је владина декларација о припремању Уредбе о реду и раду изазвала огорчење радничке класе у целој земљи, што је изражено путем зборова, демонстрација и локалним генералним штрајковима, Изнетим подацима о кретању радничких надница, за чију проверу тражи једну заједничку анкету, Извршни одбор ЦРСВЈ брани право радника на штрајк: „Та околност доказује потребу једне социјално-политичке интервенције у корист радника а не противу њих, како то Уредба о реду и раду себи за циљ поставља“.

Други значајни фактор што није могло доћи до брзог реализовања владиног предлога у Уредби о реду и раду, било је неслагање политичких странака, које су сачињавале владу. Међу посланицима две највеће странке владине већине, Радикале и Демократске, било је оштрих противника једног оваквог закон-

ског предлога, који би влади у ствари давао генерално овлашћење да врши законодавну власт уместо Парламента, што би представљало анулирање основних принципа парламентаризма. Тим пре су устали против овог законског предлога чланови владе из Хрватске заједнице и Словенске људске странке, видећи у томе намеру двеју претежно српских странака да мимо Парламента, путем уредаба, ударе темеље централистичком државном уређењу.

Нерасположење посланика владине већине према овом законском предлогу није, међутим, потицало из разлога брига за очување права Парламента и Устава. Све ове странке, у различитим приликама док су биле у влади, кад нису имале потребну већину у Скупштини, кршиле су та права Парламента. Више је претезао овај разлог: како су се све странке већ налазиле у предизборној борби, из бојазни да од себе не одбију масе и изгубе гласачку војску — устезале су се да се категорички заузму за усвајање овог законског предлога. Отуда су, на пример, прваци Радикалне и Демократске странке кривицу за подношење оваког законског предлога пребацивали једни на друге.

Пошто је владин предлог закона наишао на опозицију у својим сопственим редовима, он је тада модификован.

Међутим, ни овако осакаћени првобитни владин предлог није могао да буде формално прихваћен у Парламенту, јер на седницама Привременог представништва 21. и 22. октобра, када је стављен на дневни ред, није било потребнога кворума. (Седница Привременог представништва од 22. октобра 1920. била је последња његова седница, јер се оно од тада није састајало све до формалног распуштања.) Разлоге оваквом исходу треба тражити, с једне стране, у заузетости посланика изборном борбом, а с друге стране, у незаинтересованости неких посланика да се овакав један закон донесе.

Руководство КПЈ, обавештавајући своје чланство о неуспеху да се усвоји Уредба о реду и раду, оценило је да су „*отпор пролетаријата и супарнички рачуни владајућих буржоаских партија онемогућили доношење те уредбе*“. Тадашњи партијски вођа др Сима Марковић сматрао је да је неуспех режима у доношењу ове уредбе значио „*нову велику победу Комунистичке партије Југославије*“.

Неуспех при доношењу Уредбе о реду и раду није обесхрабрило владу да истраје у својим намерама. Показале су се исправне оцене комунистичких вођа, према којима се режим неће усудити да једним ударцем, „*доношењем једног јединог закона о реду и раду*“, угуше револуционарни раднички покрет, бојећи се последица које би за собом донео један такав „генерални јуриш на пролетаријат“. Насупрот томе, у партијском вођству се веровало да ће влада донети више уредаба које ће се низати једна за другом, те тим начином покушати „*да са живог тела пролетаријата откидају комад по комад меса*“. Ово се управо и оби-

стинило. После великог успеха КПЈ на парламентарним изборима и таласа штрајкова рудара, влада се привремено задовољила тиме што је током децембра 1920. године прогласила две Уредбе о поступку при штрајку на железницама и у рудницима, којима се предвиђа милитаризација железничара односно рудара у случају штрајка. Крајем децембра влада је такође донела и Обзнару, којом је забрањивана свака комунистичка активност.

II

Радикалско-демократска владина коалиција, образована 1. јануара 1921, којој су касније приступиле ЈМО и група словеначких кметијаца, имала је основни задатак да омогући доношење Устава и предузме даље енергичне мере против револуционарног радничког покрета и КПЈ.

Доношењем Обзнане, нова влада се није одрекла намере да донесе законску основу против радничког покрета. У току уставне борбе, иако заузета напорима да политичким комбинацијама и компромисима са умеренијим грађанским групама обезбеди доношење Устава, влада је преко својих органа будно пратила сваку комунистичку акцију.

Упоредо са израдом Устава припремана је посебна уредба против КПЈ. Требало је да та уредба буде озакоњена усвајањем Устава. У том циљу у прелазна наређења владиног нацрта Устава ушао је и посебан члан ове садржине: „Уредбе и привремени закони с владаочевим потписом обнародованим у Службеним новинама, изданим у времену од 1. XII 1918. до ступања у важност овог устава, остају и даље у важности док се не укину или не замене другим законима“.

За доношење законске основе против радничког покрета влада је нашла основу у закључку Уставотворне скупштине на крају интерпелације о Обзнани. 8. IV 1921. прихваћен је владин прелог којим се одобравају предузете мере и захтева доношење „пооштрених“ мера против комунистичког покрета.

Руководећи се одлуком Уставотворне скупштине, министар унутрашњих дела Драшковић је у договору с министром правде 15. априла са своје стране именовao чланове комисије за израду предлога уредбе „која ће допунити и поштрићи мере противу угрожавања државе“. Комисији је дато широко овлашћење да „подеси онакву уредбу која ће наведеном циљу најбоље одговорати“. Хитност израде овог акта тражила се због тога што је то захтевала сама одредба уставног нацрта. Према тој одредби, уредба би требало да буде готова пре доношења Устава, да би се његовим прелазним наређењем могла обухватити.

Служећи се добијеним инструкцијама, комисија је, после двомесечног рада, поднела Министарству правде свој извештај о раду са текстом нацрта „Уредбе о заштити јавног поретка и др-

жаве у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца“. Уредбом се заштићују не само друштвени и државни поредак него и државне установе, на првом месту влада, па чак, и државни чиновници. Посебно је била ригорозна тачка 8. члана 1, која предвиђа кажњавање „у случају састајања или сазивања састанака, или вршења организације ради ширења мисли или непосредног стварања комунистичке (тзв. совјетске) или сељачке републике или ма какве друге форме владавине противне постојећем стању уставне монархије“.

Расправе о пројекту ове уредбе вођене су 20, 23, и 26. јуна 1921. 24. јуна су и представници појединих опозиционих група добили на „увиђај“ пројект уредбе са мотивацијом. Конференција представника свих парламентарних група одржана 23. VI показала је нерасположење већине према владином пројекту: већина учесника конференције се изјаснила против ове уредбе, и то не само представници опозиције већ и неки представници група које су сачињавале владину већину. То је показала и конференција представника владиних група, одржана 26. VI 1921. Тешкоће на које је наилазила у покушају да обезбеди потребну већину за доношење свог предлога Устава нагнале су владу да тренутно попусти и не инсистира на доношењу уредбе тим путем. Члан комисије за израду Уредбе, др Суботић, месец дана касније, са жаљењем је констатовао: „Дошло је у питање Устав или Уредба. Устав је био потребнији и он је изгласан . . . а Уредба је пропала“.

Међутим, уместо уредбе, из разлога — како се отворено говорило — да се не би КПЈ користила изгласаним Уставом, да отвори своје забрањене организације и настави са издавањем своје штампе, влада је нашла други пут: измењена је одредба у прелазним наређењима Устава са циљем да се продужи важност Обзнане, чија би важност престала доношењем Устава. Учињено је то већ сутрадан 27. јуна, на један дан пре изгласавања Устава, по речима добро упознатог Суботића, „на брзу руку“ уметањем једне реченице у члану 130. Устава „да би Обзнана могла и даље важити“.

Новом редакцијом члана 130. Устава проширен је списак уредби и решења (раније је он ограничен на уредбе са владаоцевим потписом и она акта која су објављена у Службеним новинама) и на оне које су ограничене на неодређено време и ни су имале такве правне квалификације. На тај начин ступањем на снагу Устава 28. јуна „озакоњена“ је Обзнана.

Осим тога, уставна одредба члана 130. створила је влади могућност да и поред озакоњења Обзнане протури и своју Уредбу о заштити државе уколико за месец дана од доношења Устава поднесе Законодавном одбору на одобрење. 15. јула министар Прибићевић упутио је министру правде Ђуричићу акт с молбом да сазове седницу комисије која је радила пројект Уредбе о заштити јавног поретка у држави и стави јој у задатак да „још

једном прегледа исту уредбу и унесе извесне допуне“, како би се спровела Законодавном одбору заједно са решењима о Обзани и Објави, „које овај пројект Уредбе треба да замени“. Законодавни одбор у смислу члана 130. Устава требало би да озакони ову Уредбу место поменутога два решења Министарског савета.

Комисија је завршила рад 25. јула. Измене које су учињене у појединим члановима Уредбе нису тако крупне ни битне. Пре свега, ради се сада о „Пројекту закона о јачој заштити јавне безбедности и поретка у држави“. Измене у наслову не значе да су у тексту извршена поопштрења појединих чланова пројекта. При ревизији пројекта узете су у обзир примедбе учињене у Министарству правде, и оне су углавном редакцијске природе. Чак би се могло рећи да су у неким одредбама оне ублажене. При сажамању првог члана испала је тачка 8, која је квалификовала злочинном чак и само састајање или организовање у циљу стварања социјалистичке и сељачке републике; својевремено ова одредба је наишла на отпор у самој комисији, не зато што је била уперена против комуниста, већ што је она могла да се односи и на поједине грађанске партије, које нису имале у свом програму монархијски облик владавине. Избацивање ове одредбе требало је да олакша пријем законског предлога у Законодавном одбору. Међутим, комисија је завршила рад 25. VII у тренутку када је после атентанта на министра Драшковића влада покренула савим други поступак за доношење Закона о заштити државе, са новим, знатно оштријим одредбама против КПЈ.

III

Атентат на бившег министра Драшковића био је онај „психолошки моменат“ који је, како казује Прибићевић, пружио влади могућност да у једној наелектрисаној атмосфери, коју је она створила, донесе на брзу руку знатно поопштрени, већ поодавно припремани закон о заштити државе. Атентат је изазвао мобилизацију и концентрацију грађанских странака, а с друге стране ослабио је положај КПЈ, којој је, иако се одмах оградила од акција индивидуалног терора, наметнута улога кривца. Атентат је послужио буржоазији као средство да се масама, нарочито конзервативним сељачким слојевима, КПЈ прикаже као „терористичка група“ чијом се акцијом, наводно, угрожава лична безбедност грађана. Користећи се тим моментом, Радикалско-демократска владина коалиција предузела је смишљену харангу у јавности путем штампе, прогласа и антикомунистичких зборована.

У појединим местима одржавани су противкомунистички зборови на којима се заклињало на обрачун с комунистима и организовале „народне гарде“ и „народне одбране“. Ове акције праћене су демонстрацијама против комуниста, демолирањем радничких домова и штампарија и физичким нападима на при-

сталице КПЈ. У партијским документима забележене су те акције као иступи националистичких елемената: „Инсценирају се у целој земљи патриотске манифестације националистичког лумпа (фашистичке организације), демолирају се раднички домови и захтевају се најенергичније мере да се са комунистима безобзирно и дефинитивно обрачуна“. Снажнији антикомунистички зборови одржани су у Сплиту, Шибенику, Дубровнику, Загребу, Осијеку, Бањалуци, Београду, Сарајеву, Земуну, Шапцу и другим местима.

Друга карактеристика антикомунистичке кампање јесте подстицање да се стварају приватне организације грађана за борбу против комуниста. Из тог времена је и поникла идеја о спајању Радикалне и Демократске странке у једну „Државотворну странку“, која би иступила против „комунистичког терора“. До такве кооперације двеју странака није дошло, али је рад на томе да се превазиђу супротности између њих довољно показивао колики је био страх од револуционарног покрета маса.

Разуме се, тај страх је и плански преношен и на представнике других странака, све у циљу заједничке акције против КПЈ. У извештају Законодавног одбора ушао је став из Прибићевићевог реферата у коме се говори да су комунисти припремали атентат „на владу, Народну скупштину и поједине истакнуте личности“. Он је такође изашао с неким подацима, према којима су комунистички посланици у Скупштини требали да омогуће атентатору да уђе у Скупштину са циљем да „баци бомбу и да изврши покољ“. Издато је једно саопштење Министарства унутрашњих дела у којем се јавност упозорава на комунистичку активност у војсци. Да би се до крајњих граница алармирала јавност о великој опасности која, наводно, прети од комуниста, изашло је и полуванично саопштење о мерама предузетим за ангажовање војне силе. 25. јула министар војске Зечевић и начелник Главног генералштаба Бојовић одржали су састанак с председником владе Пашићем. Како се тврдило у обавештеним круговима, циљ овог састанка био је да се дође до споразума „о употреби војске против антидржавних елемената, ако ови својим држањем буду изазвали да се и та мера предузме“; војска би у сваком случају служила свуда као „резерва жандармерији“. Пуштене су такође вести о могућностима персоналних промена у влади, све у циљу да, у складу с предузетим мерама, дођу на „чело важних ресурса људи од ауторитета и поверења“.

Харанга у јавности против комуниста после Драшковићевог убиства послужила је влади за стварање одређене психозе. Сви покушаји предузимани раније да се донесе закон о заштити државе редовним путем разбијени су управо због недостатка „психолошког момента“ којим би се вршио притисак. Сада, пак, то стање је сасвим друкчије, јер, наводно, такав закон тражи „читаво наше јавно мњење“. Влада је ствар представила тако да за своје мере на доношењу закона против КПЈ има не само по-

дршку јавности, него да се оне чине управо под притиском те јавности. „Ја не заступам гледиште“, истицао је тај аргумент Прибићевић, „да се Парламент води од јавности, али стојим на томе гледишту да Парламент мора излазити на сусрет јавности“. Иницијатива за нове оштрије мере против КПЈ дошла је од самог регента Александра који се, од неуспелог атентата на њега, налазио у Паризу. Обавештен о атентату на министра Драшковића, регент је већ истог дана упутио влади овај телеграм: „Атентатор је како се види комунист. Желим да ме обавестите о резултатима истраге и о новим мерама које ће влада пред овим учесталим појавама терористичке акције, неодложно и с крајњом одлучношћу предузети за одбрану постојећег стања од превратних елемената, који су очевидно врло дрски у извођењу својих планова“. Регенту Александру је затим влада послала у Париз текст предлога Закона о заштити државе, разуме се, пре него што је усвојен. На тај начин пружена му је могућност да може вршити утицај на израду дефинитивног текста закона.

Влада је одржала своју прву седницу већ истог дана, 21. јула, а затим 23. и даље сваког дана. На тим седницама већало се „о новим мерама против бољшевичког тероризма у нашој земљи“. Као основа за те мере узета је *Уредба о јачој заштити јавне безбедности*, чије је одредбе требало поштририти да би се прилагодиле датом политичком тренутку. У том циљу, у пројекту ранијег закона извршене су одмах прве измене — све у духу одбране од комунистичког покрета (једна од њих је произлазила као последица самог атентата: „Ко припреми покушај или изврши убиство ма кога органа власти или једне политичке личности...“). Без сумње, те измене учињене су на седници владе од 25. јула. Саопштење са те седнице говори о томе да је прочитан нацрт Закона о заштити државе и после дискусије и измене појединих чланова остављено је министру правде да тај законски предлог поново стилизује и изнесе на коначно решавање на суштрашњој седници владе.

У ванредне мере спада и сазивање Законодавног одбора и Скупштине. Оба тела су сазвана на ванредно заседање пошто је њихов редовни сазив био закључен. Законодавни одбор сазван је за 26. јул. 28. јула отворена је дебата о пројекту Закона о заштити јавне безбедности, пошто је у међувремену тај текст редигован и усвојен на седници владе и посланика владине већине. Влада је користила одредбу члана 133. Устава, којом се предвиђа кратак поступак при доношењу закона, ако се ради о таквим пројектима којима се изједначаје законодавство, с мотивацијом да он значи ревизију Обзнане. Владина већина је усвојила овај поступак, иако је у њеним редовима било схватања да такав поступак не би могао да се прихвати. У начелној дебати о пројекту закона, уз учешће посланика Демократске странке, Радикалне странке, ЈМО, Земљорадничке странке, Социјалдемократске странке, Кметијске странке, Републиканске странке и КПЈ, сви

представници појединих група у својим изјавама заузели су став према овом пројекту. Стављени у положај да се бране, комунистички посланици показали су доста помирљивости, а мање одлучности. Т. Кацлеровић и Ж. Милојковић су изнели гледиште Партије према коме она не може сносити одговорност за појединачне атентате; Партија стоји на гледишту да се индивидуалним терором не може изменити постојећи друштвени систем, већ једино организованом борбом маса. „Ви можете КП оптужити како и колико хоћете“, изјавио је неодлучно Ж. Милојковић. „Ми смо у вашим рукама и ми не бежимо од одговорности а исто тако треба да будете и ви способни да примите сваку одговорност од својих поступака“. Овакав, доста неодлучан, став комунистичких посланика представници грађанских партија схватили су као знак њихове слабости коју су настојали да искористе. Држање комунистичких посланика у Законодавном одбору они су видели: „давали су изглед разочараних и утучених људи“; у њима већ нема „оног жара који рађа вера у идеје“, то „нису апоостоли који гину за своје идеје“. Код представника других грађанских странака појавила се бојазан да појединим одредбама овог закона не буду угрожени и њихови страначки интереси.

Гласањем у Законодавном одбору владин пројект закона је, ипак, прихваћен са 22 гласа већине, против 7 гласова комунистичких посланика, уз отсутност посланика Југословенског клуба, Социјалдемократске и Републиканске странке.

У појединачној дебати у Скупштини, о пројекту закона дошло је само до мањих измена неких чланова, али не у смислу ублажавања појединих одредаба. Највише је било дискусије око члана 18, који је прописивао одузимање посланичких мандата члановима КПЈ. Против тога члана устали су не само комунистички посланици већ и посланици Земљорадничке, Социјалдемократске, Републиканске странке, па чак и поједини посланици из Демократске странке (П. Анђелић). Сви су они свој став базирали на томе да се овај члан противи Уставу и изборном закону, јер се по њима комунисти не могу прогонити због исповедања својих идеја, већ једино за кривична дела.

У име Комунистичког клуба Т. Кацлеровић је уложио протест што се овим неуставним законом КПЈ идентификује са „терористичком и анархистичком организацијом“, наглашавајући да она нема никакве везе са таквом организацијом, нити може примити одговорност на себе за индивидуалне акције, које се противе њеној тактици и пракси.

Првог августа 1921. при гласању у Скупштини на предлог Закона о заштити јавне безбедности пристанак су дали представници Земљорадничке странке и ЈМО, уз извесне резерве, а против предлога изјаснили су се представници САС, Републиканске странке и Социјалдемократске странке, видећи у њему један противуставни акт који се, сем тога, може искористити као оружје владе против других странака. За предлог владиног пројекта

гласало је 190 од укупно 244 посланика, а против 54. Другог августа на скупштинској седници прихваћен је извештај Имуни-тетног одбора о издавању комунистичких посланика суду. Чет-вртог августа Скупштини је достављен извештај Верификационог одбора с предлогом да се на основу члана 18, прихваћеног За-кона о заштити јавне безбедности и поретка у држави пониште сви мандати посланика КПЈ, осим 4 (који су се у међувремену изјаснили да иступају из Посланичког клуба КПЈ), а да се не попуњавају устројана места посланичка места. Скупштинска већина је не само усвојила предлог Верификационог одбора него је при-хватила и амандман радикалског посланика Ж. Миладиновића — да се пониште и она четири посланичка мандата, иако су се њихови носиоци изјаснили да иступају из КП. Водеће комуни-стичке прваке полиција је похапсила још приликом избацивања из Скупштине.

За даљу примену Закона о заштити државе влада је имала ослонца у специјалном Одељењу за државну заштиту при Мини-старству унутрашњих дела, у војсци и жандармерији. Као и увек када је друштвени поредак био у опасности, тако је и овога пута заштита најпре тражена у војсци. Уочи доношења Закона о за-штити државе, још пре него што се знало да ли ће он бити усво-јен, 28. јула Министарство војске и морнарице издало је војним командама у целој земљи наређење којим се тражи да се обез-беде сви важни објекти на железничким пругама, нарочито сла-галишта мунисије, хране, водоводи итд., и свим средствима на-стоји да се „сваки против државни покушаји, у вези са полици-јом, најенергичније угуше“. Истовремено, узнемирена дугим од-суством регента Александра, тим пре што је краљ Петар био обо-лео, влада му је упућивала позиве да се што пре врати, извеш-тавајући га да је „предузела све кораке предострожности и си-гурности у целој земљи“. Већ 31. VII министар унутрашњих дела Прибићевић заказао је конференцију свих великих жупана и сре-ских начелника на којој је требало доставити инструкције „о пр-вим мерама које се имају предузети против комуниста и анаци-оналних типова“.

Петог августа 1921. министар Прибићевић известио је под-ређене органе власти у земљи о доношењу Закона о заштити јав-не безбедности и наредио да се он строго примењује.

Поставља се питање: у ком правцу је ишла акција власти при доношењу Закона о заштити државе, када је његово доно-шење нетачно мотивисано терористичким акцијама КПЈ. Истра-га која је вођена на терену одмах после атентата показала је да рад комуниста није имао никакве везе са терористичким органи-зацијама. Упркос тога, од Министарства унутрашњих де-ла, издавана су подручним органима у земљи наређења са пода-цима према којима су већ, наводно, први резултати истраге над атентаторима на регента показали да су комунисти „са терена теоријског проповедања револуција и насиља за измену друш-

твенога поретка прешли на терен терористичке акције противу данашњих друштвених фактора ради извршења свога програма. Тиме су се најочигледније представиле као елемент опасни по данашње друштвено уређење и антидржавни у смислу наших позитивних закона“.

На основу тих ничим непотврђених чињеница Прибићевић је 10. VIII 1921. доставио спискове комунистичких вођа, курира и главних агитатора свим подручним органима власти, са наређењем да будно мотре њихово кретање и евентуалну активност и да према њима предузимају „најстрожије законске мере“.

О примени Закона о заштити јавне безбедности министар Прибићевић је поново интервенисао 31. VIII, пошто је, наводно, добио податке да се комунистичка активност одвија и даље:

„Ја Вам ово стављам до знања и позивам Вас на најсавеснији и најенергичнији рад око сузбијања овог зла. Средства за то имате. Ту Вам је Закон о заштити јавне безбедности и поретка у држави.(...)“

Ја сам уверен да је поменути закон сасвим довољан да одговори својој сврси, а да су данашње појаве само последица тога, што су наши непријатељи осетили извесну лабавост код појединих власти у примењивању горњег закона, па их је то довело до уверења да и даље могу продужавати свој ранији рад. У томе их треба разуверити.“

Закон о заштити јавне безбедности остао је у рукама грађанског режима снажно средство за борбу против револуционарног радничког покрета. Тим средством он је у многоме сузбијен. Таква оцена је дата у најважнијим партијским документима. У каснијим извештајима и наређењима Министарства унутрашњих дела често је истицано да је „благодарећи доношењу у своје време Закона о заштити јавне безбедности и поретка у држави и доста ревносном раду наше полиције комунистички покрет у нашој земљи био готово угушен“.